

bal és fàcil sempre l'analogia, i més havent-hi força verbs en -ĭCŪLARE i ben pocs en -elbar/ēlba).

DERIV.: *Espillar. Espillejar. Espiller. Espillet. Espillós. Espèculum* (d'altres *espècul*) duplicat savi i tècnic d'*espill*.

¹ Ed. Suchier, *Denkmäler*, p. 563.

Expillucar, V. pellucar Espimpar, espimpellar, del fr. antiq. *pimper* 'ensarronar', fr. mod. *pimpant* 'd'aïres seductors', per a l'origen del qual veg. DCEC (PIMPIDO).

ESPINA, del ll. *spīna* 'espina vegetal', 'espina de peix'. □ 1.ª doc.: orígens (*Homilies*).

«*Aliud cecidit inter spinas et similes exortae spinae suffocaverunt illud*: E aquella sement qui cadeu en les *espines* demostra la paraula de Déu, qui cad entre-lics cors dels rics òmens d'aquest segle, qar pensen de lurs riqueses e no seguexen la paraula de Déu» (*Homilies*, 3r9), i d'altra banda «dix N. S.: Jo seré tradid e pres e liad e escopid e lancejad e puçad en crod e coronad d'*espines*» (id. 3v11). El tenim a l'Edat Mitjana, en particular, en un famós proverbi recordat per Muntaner: «pot hom dir l'exempli que's diu en Catalunya: que *spina*, com púnyer deu, aguda neix» (182), i Eiximenis: «dix lo proverbi antic que *spina* si punyir deu, aguda nex; ço és: si l'hom deu ésser bo, senyal ne dóna en son jovent; mas d'om jove pereós e moyl e fret, no te-n cal jamés haver esperança que tinga prou a res» (*Terç*, 195v).

Amb el significat d'«espina de peix» és força menys general, car almenys modernament, en algunes comarques (Osona, Cardener, Rosselló), se li prefereix *arestes* (com fr. *arête*, ll. *ARESTA* en aquest sentit només des del bordelès Ausoni S. iv), però és tan antic com en el sentit vegetal, car ja apareix en Llull, i *espina* és no sols el mot barceloní sinó també el de la major part del territori, incloent-hi el Maresme (Sant Pol, 1925) i fins al Pallars superior (Farrera, Àreu, 1933). Anàlogament es digué abans *espina* significant 'columna vertebral', de la qual cosa tenim testimonis a la fi del S. xv, en Isabel de Villena i en Cauliac, sentit en el qual ha estat substituït avui per *espina* en quasi tot el territori (fins a Ribag.), llevat d'una part del val. i del cat. occid. (on es diu *espina*, com cast. *espina*) i Eivissa, on es manté l'antic **espina*; si bé amb sentit més aviat una mica ampliat, fins a fer-lo quasi sinònim d'«esquena»: «ja s'estava es fameliar carregant-se sacs damunt s'*espina*, un darrera s'altre, i per amunt s'ha dit!», J. Castelló (en Villangómez, *Llibre d'Eiv.*, 214).

DERIV.: *Espinada* [1.ª meitat S. xvi]: «les testes e les costelles / que tu veus en lo fossar, / *spinades* y canyelles, / persones foren molt belles / y tu com ells has tornar», Fc. d'Olesa (JMBover, *BiEscrBal.* II, 8.25.3); «PARTS DEL COS: la esquena --- les espalles --- La *espina* o *espina*: *spīna* dorsi, metaphrenum; lo os més baix de tots en la *espina*: os magnum; os sacrum; los ossets de la *espina*: vertebra, spondylus», OPou; per una altra part del llibre es veu que usava

espina com a terme planer (gironí), però mantenia *espina* com a denominació, no sé si científica o valenciana: «les lligadures --- troben-se en la barra de bax, anses del coll, *espina*, costelles --- .ls nirvis hixen del moll de la *espina*», «molls se dihuen los qui estan en los ossos: medulla; lo de la *spina* no és pròpiament medulla, perquè ---» (*TbPu.*, 249, 265; 275).

Avui *espina* està plenament acceptat fins al to més alt de l'idioma: «He vist d'un llit de perles alçar Nàpols i Ibèria; / he vist Sahara, y Grècia y Egipte, al fons del mar, / l'onada, he vist, que em colga, jugar sobre Sibèria, / y, *espina* d'Europa, los Alpes ericar», *Atl.*, 50; i en el nivell popular ha esdevingut l'expressió comuna a la major part del territori, llevant-ne solament una part del val. i del cat. occidental, car si bé *espina* arriba fins al Maestrat i a Ribagorça (si és justa la resposta obtinguda per Griera a Benavarrí, BDC VII, 43), es diu *espina*, en canvi, a Tor de Vall Ferrera (1932) i en valencià, tant el central i d'Albaida (Giner) com més al Sud (Castalla, EValor, c. 1950), tant referint-se a les persones com als animals.

Espinadella. Espinadura. Ni Espinagar ni Espinagosa no és admissible que siguin derivats d'*espina* (com suposa *AlcM*, car segurament llavors s'haurien fet *-acar, -acosa*, puix que no es tracta d'una *-c < -g* sonora sinó d'una gutural oriental), i semànticament l'única cosa natural és que siguin formacions sobre *espina* a la manera de *pedregós, pedregar*, per més que ací estiguin mal grafiades per *espinegar, -egosa. Espinal* (*CostManc.* I, s. v.); per al nom de planta, veg. infra *espinalb* en els cpts.

Espinam. Espinar. Espina 'arç' ross. [1617] ho sento a la Bastida del Bulès i a Montesquiu d'Albera (definit «salagrana», 1959-60); 'espina', veg. supra. *Espinassa. Espinat. *Espineta* 'espinavessa, arn, espí», Saisset (*Catalanades*, 251), Bosch de la Tri.: «hortet tancat d'*espina*, closes y camps de conreu», *Lena*, 27; potser també en la cançó pop. de Camprodon recollida per P. Briz i *AlcM*; 'espècie de caladet' [1387, *AlcM*, § 3], 'part de la ganya de la tonyina' (1707, *AlcM*).

Espineta [1575, «manacort, clavicort, *espina*: clavictherium», OPou, *TbPu.*, 168, Lacavalleria], de l'it. *spinetta* id., derivat del nom de l'inventor venecià Giovanni Spinetti, que ja en feia el 1503 (Oxford New Engl. Di., s. v. *spinet*), en cast. no apareix fins 1728 (no sé si transmès pel cat.). *Espinat. Espinegaire*.

Espinella 'espècie de robí' [1493], pres de l'italià antiquat *spinella* (avui *spinello*); com a nom men. d'un peix anomenat en gr. *τραχούρος*, de *τραχός*, pròpiament 'de cua espinosa, tosca o punxent' (potser d'origen mossàrab, a causa de la ll). *Espinella* 'canyella de la cama', val. S. (Albaida; EValor c. 1950; Alcoi, Alacant, *AlcM*). *Espinescent; -escència. Espinós* [segle xv]: «en la sua fas mesquina, no honrada, *spinoso*, mig morta», en el Ll. d'*Ajustaments* de la Bibl. Univ. Bna. (*DBal.*) i en JRoig (*Spill*, 12743). Cultisme: *espinula, espinulós*.

Per via de transmissió popular el diminutiu *SPINÜLA*